

Az én barlangom, a vallás

A KERESZTÉNY HIT ALAPSZÖVEGEI nem valami barátságosak a haza, az otthon iránt. Amikor Jézus első követői az otthona iránt érdeklődnek, azt feleli: „Az emberfiának nincs hová lehajtania a fejét” (Mt 8,20). A korai keresztények éppígy hazátlan cimboráknak látták egymást: „A mi hazánk a mennyben van” (Fil 3,20); „Nincs itt maradandó városunk, mert az eljövendőt keressük” (Zsid 13,14).

Szellemi poggyásunkban ezekkel a mondatokkal nemigen tudjuk teli tüdőből fújni a hazafias dalokat. Tehát sosem leszünk egészen „itteniak”, sem abban az országban, sem abban az egyházban, amelyben élünk. Ez a kereszténység egyik szépsége: nem engedi meg nekünk, hogy leláncoljon minket a jelen, amelyben a bénák még nem táncolnak, s a zsarnokokat még nem döntötték le trónjukról. De nem is vagyunk csupán „jövöbeliek” és „odaítaiak”; várótermekben nem lehet élni, szeretni, építkezni és lélegezni. Viszont senki sem foszthat meg minket a biztonságot és meleget nyújtó barlangok jogától.

Azt kérdezem tehát, miféle melegséggel vesz körül „barlangotthonom”, a vallás. Persze könnyen föl tudnám sorolni azokat az eseteket is, amikor „kiállít engem a zuhogó esőbe”, de most nem ez a témám. Hogyan oltalmaz tehát engem a vallásom? (Tudatosan nem a „hit” szót választom, hanem a kétesebb „vallást”.)

Elsőként azt a nyelvet említem meg, amelyet ott találtam, és megtanultam; mert az élet nem a nyelv háta mögött zajlik. Röviddel ezelőtt kereszteltem az egyik unokámat. Nemcsak szükös szívünk szeretetében vetettünk ágyat neki, hanem egy régi nyelvezetben és gesztusrendszerben is. A közénk érkezett új emberért érzett hálánkat nem zártuk el a szívünkbe, hanem zengő énekekkel fejeztük ki. Senki se kérdezze tőlem, vajon „lényegileg szükséges-e” a keresztség e gyermek számára! Sokkal fontosabb annál: Szép! Es mi oltalmazhatna jobban minket életünk szegényes barlangjaiban, mint az a szépség, amelyet észreveszünk és megéneklünk?

Ahhoz, hogy fészket rakhasson a szívünkben, a reménynek szüksége van a „haszontalan” szépségekre, az énekekre, a költeményekre és a nagy elbeszélésekre. Néhány hónappal ezelőtt halt meg *Stéphane Hessel*, egyike a nagy emberbarátoknak és lázadóknak. 93 évesen írta meg az emberbaráti harag könyvét, *Lázadatok fel!* címmel. Lázadatok és köteleződjetek el! – kiáltotta oda a fiataloknak, és nem csupán nekik. Megkérdezték tőle, hogy megannyi politikai vereség után hogyan képes megőrizni a reményt. Azt felelte: „Tanuljatok meg verseket és dalokat!” Olvassátok Rilkrét, Hofmannstahlit és Goethét! Egy TV-interjúban látni lehetett őt, amint a villamoson ül, és a zaj ellen Hölderlin egyik versét szavalja – fejből! Igen. Nem csupán morálra van szükségünk; a szépségre emlékezés is éltet minket.

Más nagy szövegeket és dalokat is találok barlangomban: a gyász, a bűn, a megbocsátás, a hála, a kétségbeesés és a vigasztalás dalait. Elmondhatatlanul az agyamra mennek azok a valláskritikusok – a saját házamban is –, akik az ideiglenes védelmet nyújtó barlangokban semmi mást nem találnak, csak dohot és bomlást. Persze igazuk van, de semmi másuk sincs. Amikor a feleségem meghalt, *Paul Gerhard* „A fényes istenar-

cot” kezdetű énekéből azt a szakaszt énekeltem hangosan, amely így kezdődik: „Ha egyszer majd el kell költöznöm...” – ahogyan feleségem énekelte, amikor anyja haldoklott, és ahogyan remélem, nekem is elénekli majd valaki. Miért izgatna engem abban az órában, hogyan éltek vissza a történelem során ennek az énekszövegnek a teológiájával?

BARLANGOTTHONOM TÖRTÉNETEI nem énekelnek semmilyen elszédítő éneket, amint gyakran teszik ezt a hazafias dalok. Dacos pimaszságuk miatt szeretem őket, amellyel kinevetik a bálványokat és a hamis dolgok állítólagos fontosságát. Csupán annak a gazdag parasztnak a szélsőségesen ironikus elbeszélését említem meg, aki azt hitte, bebiztosíthatja az életét azáltal, hogy nagyobb csüröket épít felhalmozott gazdagsága számára, és közben megfélemezte arról, hogy halandó (Lk 12,15-21). Azt hiszem, az a mi tulajdonképpeni barlangbetegségünk, hogy nem vesszük tudomásul ennek az elbeszélésnek a lázadó mivoltát. Kinevetni a bálványokat, lázadás. Állítani a szabadságot, lázadás. A zsarnokok bukásáról szóló elbeszélések lázadók. Nem sok olyan barlang van, ahol ilyen történetek keringenek.

Azt, hogy ez a vallási barlang az otthon rókalyukja lehet, nem okos elmélkedéssel lehet megtapasztalni, hanem cselekvés révén. A gondolkodás önmagában véve sosem képes meggyőzni, ha elválasztjuk a cselekvéstől. Az ember nem maradhat sokáig pusztán csodálójává valaminek, ha a csodálat nem válik gyakorlattá is. Egy zsoltár szépségét csak akkor fogom fölismerni, ha a zsoltár imádkozójává válok. Egy istentisztelet szegényes szépségét csak akkor láthatom meg, ha részt veszek rajta. Az hoz majd megvilágosodást, amit teszünk, nem pedig az, amit csupán szemlélünk. A hit többek között azért vált nehézzé, mert elveszítette magától értetődő vallási gyakorlatát, és mert már nem fejeződik ki szokásokban: az imádkozás szokásában, a vallási időszakok tiszteletben tartásának szokásában, saját hagyományunk szövegei tudomásulvételének szokásában, az istentiszteletek szokásában. Igenis megkockáztatom ezt a vitatott szót, és azt mondom: a szokások révén nem csupán élvezem barlangom melegét, hanem létre is hozom azt. A szokások természetesen vakká tehetnek és elbutíthatnak, különösen akkor, ha kívülről diktálják, és aztán csak felszínesen hajtják végre őket. De ez már nem a mi problémánk; a mi problémánk a vallás elhalványulása, mivel egyre kevésbé mutatkozik meg gyakorlatként.

A szokások mindig kissé unalmasak is, ezt mindenki tudja, és mindenekelőtt tudjuk mi, akik minden feszültséget előnyben részesítünk az unalommal szemben. De a szokások megszabadítanak minket hangulataink és vágyaink subjektív véletlenszerűségeitől. Mikor volt a vallás hétköznapi gyakorlata valaha is érzékfeszítő vagy lebilincselő? Mikor volt valaha is lebilincselő az istentisztelet, az imádkozás, a meditáció vagy a bibliaolvasás? A vallási gyakorlatok mindig olyanok, mint a barna kenyér, ha nem éppen a fekete kenyér. Munkát jelentenek. A munka szép szó. Azt jelenti, hogy az ember nemcsak szemlélője és élvezője nagy eseményeknek, hanem résztvevője is. A látszólagos „nagy események”, például a pompás, lebilincselő istentiszteletek elbűvölhetnek ugyan, de keveset alakítanak rajtunk, ellentétben

a hűségesen megélt hétköznappal. Továbbá a bűvölet gyakran azt jelenti, hogy a gondolkodás behódol a látványosságoknak.

Vallási barlangom azért is otthonos számomra, mivel meglehetősen megosztom másokkal. Ott együtt vagyok élő és elhunyt testvéreim hitbeli vendéglőjében. Az elhunytak előlegeit számomra a zsoltárokat, amelyeket hallok és imádkozom. Testvéreim, akikkel együtt énekel az istentiszteleten, megfényszerítik az én érdes hangomat. A hit nehéz dolog, és nem tudom egyedül hordozni terhét. Nem is kell, mert testvéreim a támaszaim. Ebben a rókalyukban nem kell saját hitem egyeduralkodójának lennem. Micsoda megkönnyebbülés!

Most másik néven nevezem meg ezt a rókalyukat: Egyház! Nem, nem vagyok egészen otthon ebben az

egyházban. De nem is kaptunk ígéretet arra, hogy valahol egészen otthon leszünk. Ez csak afféle nyers téglapépülete annak a hazának, amelyet várunk. Az ilyen nyers épületben talán többet lát az ember, mint a kész, befejezett, szép házban. Látjuk, mi hiányzik még, és nincs még meg. És ezáltal arra a másik házra utal – jobban mondva arra a másik városra, ahol „letörölnek a szemünkről minden könnyet, és halál nem lesz többé, sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom” (Jel 21,4). Addig minden otthon inkább csak szállás, mint igazán lakható hely, de legalább mint ilyenek léteznek.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum Extra, 2013/9

A nagy kivonulás

Tömeges kilépés a német egyházakból

AZ IDŐKÖZBEN ELHUNYT MÜNSTERI SZOCIÁLETIKUS, Franz Groner már 1971-ben így kommentálta a katolikus egyházból történő kilépések számát: „Az benne az ijesztő, hogy a hanyatlásban állandó a folytonosság.” Groner látta az istentiszteleteken rendszeresen résztvevők egyre kisebb arányát: 1954-ben 49,2% volt, 1964-ben 43,4% és 1969-ben azért még 39,2%. „Könnyen ki lehet számítani, hány katolikus fog részt venni a vasárnapi szentmisén tíz, húsz, harminc év múlva, ha így folytatódnak a dolgok”, vélte Groner. A valóság felülmúlta az ő félelmét: a vasárnapi istentiszteletek látogatóinak aránya 2014-ben sok püspökség területén 10% alatt volt. A Német Püspöki Konferencia azonban csupán ezt fűzte hozzá: „Még mindig sok ember mozdul meg vasárnapról vasárnapra; olyan szám ez, amelyet nem kell szégyellnünk az egyéb rendezvények résztvevőinek száma mellett, például a sportesemények vagy a múzeumlátogatások összefüggésében.”

Feltűnő, hogy a püspökök szemmel láthatóan meg sem kérdezik, ki mozdul meg vasárnaponként, és ki nem; 2012-ben a 16-29 éves katolikusok 4%-a volt ilyen, az azonos korú evangélikusoknak pedig csak 1%-a. Velük szemben tízszer annyi 60 év fölötti áll a katolikusoknál, evangélikus oldalon pedig egyenesen tizenöt-ször annyi. Ez a korszerkezet nemcsak azért probléma, mert a templomlátogatóknak hosszú távon nincs utánpótlásuk, hanem azért is, mert az előregedés meghatározza az istentiszteletek megformálását, illetve a fiatalabbak érzéseit, akiknek az a benyomásuk, hogy nyugdíjasok rendezvényén vesznek részt. Az erős infrastruktúra és a nagy számú személyzet bevetése ellenére – a hitoktatástól az ifjúsági szervezetekig – egyik egyháznak sem sikerül megállítania a fiatalabbak évek óta felismerhető elvándorlását. Ezért egy Detlef Pollack és Rosta Gergely által készített, hosszabb időszakot felölelő tanulmányban (A vallás a modern korban, 2015) ez áll: „A templomba járás a jövőben is tovább fog esni, sőt, ez a visszaesés még gyorsulni fog.”

Pollack és Rosta „az egyházak belső kiüresedéséről” beszél, mondván, ezek „mint tagsággal bíró szervezetek

kifelé jobban állnak, mint belső viszonyaikat tekintve”. Ezen túlmenően a kutatók felmérésekkel bizonyítják, hogy „a templomba járás statisztikailag kimutathatóan szoros összefüggésben áll más vallási gyakorlatokkal”, másképpen kifejezve: aki nem jár istentiszteletekre, az ritkábban imádkozik is, nemigen kereszttelteti meg a gyerekeit, és kevésbé él más vallási kínálatokkal is.

TEKINTETTEL ENNEK A HELYZETNEK A DRÁMAISÁGÁRA, meglepő, hogy a püspökök a múzeumlátogatók és a sportesemények nézőinek számával mérik a misére járók számát, s így módon az almát a körtével hasonlítják össze. Egy múzeum vagy egy mérkőzés megtekintése ugyanis önkéntes szabadidős tevékenység, a vasárnapi mise látogatása ellenben – eltérően az evangélikusoktól – kötelesség a katolikusok számára: „Aki szándékosan nem tesz eleget e kötelezettségnek, súlyos bűnt követ el”, áll a Világkatekizmusban, „mivel már nem fejezi ki odatartozását és hűségét Krisztushoz és az ő egyházához”. Persze az egyház legtöbb tagja semmibe veszi ezt a kötelezettséget. Feltehetően éppoly kevésbé tudnak róla, mint a „súlyos” és a „bocsánatos” bűnök megkülönböztetéséről. És végképp nem fogadják el az ezek mögött álló gondolkodási modelleket: „A meg nem gyónt súlyos bűnök megfosztanak minket az Istennel való közösségtől, és ezáltal képtelenné tesznek minket az örök életre”, mondja a Világkatekizmus. De nem veszítette-e el régóta érvényességét a mennyország, a tisztító tűz és a pokol megkülönböztetése is, jóllehet e különbségtétel hivatalosan még mindig érvényben van? A gyónást gyakorlatilag már egyáltalán nem gyakorolják – egyébként a legtöbb lelkipásztor sem, amint egy új tanulmány tájékoztat róla. Rögzítsük: A legtöbb katolikus vasárnaponként súlyos bűnt követ el, amelyet nem gyónnak meg, amivel negatív túlvilági státust vonnak magukra – bár ebben persze a legtöbb teológus sem hisz.

E néhány tényállás alapján is érezzük: mifelénk véget ért egyfajta egyházi élet – és ezzel véget érnek a hozzá kapcsolódó kötelezettségek is. Az egyház tagjai